

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

כיצד מחלקים את ההוצאות בין השותפים

שאלה א

בית ששייך לשני שותפים כאשר לאחד יש ששים אחוז מהנכס, ולשני יש ארבעים אחוז מהנכס. הושכר תמורת תשלום חודשי לכמה שנים. בתום תקופת השכירות סירב השוכר שאינו שומר תורה ומצוות לפנות את המושכר, לפיכך נאלצו השותפים לפנות ע"י השלטונות ובאי כוחם. הפינוי עלה עשרת אלפים ₪.

האם הוצאות הפינוי מתחלקות באופן שווה בין השותפים, מכיוון ששניהם זקוקים לו, או שיש לחלקם באופן יחסי לפי החלק שיש לכל אחד בנכס?

שאלה ב

שני בעלי חנויות סמוכות החליטו, מטעמי בטיחות, להתקין מצלמות מחוץ לחנותם. שווי הסחורה בחנות אחת כפול באופן קבוע משווי הסחורה בשכנות השנייה. כיצד יתחלקו ביניהם בהוצאות התקנת המצלמות?

שאלה ג

שני שכנים באותו מפלס בבניין משותף הרחיבו במשותף את דירתם. אולם מחמת הבנייה נגרם היזק ראייה לדירות השכנים שבבניין שממול. לפיכך צריכים הבונים לעשות מסתור קבוע שימנע את היזקם.

כיצד ישתתפו בהוצאות המסתור, אם אחד הרחיב ארבעים מ"ר, והשני הרחיב שלושים מ"ר?

תשובה

א. בשתי השאלות הראשונות, מכיוון שההוצאות נועדו לשמירת רכושם מאנשים אחרים, לפיכך חלוקת ההוצאות תהיה גם כן באופן יחסי לפי הרכוש שיש לכל אחד, שההוצאות נועדו לשומרם.

לכן בנידון השאלה הראשונה, ישלם מי שיש לו ששים אחוז בנכס - ששת אלפים ₪, ושותפו ישלם ארבעת אלפים ₪.

בנידון השאלה השנייה, ישלם בעל הסחורה הכפולה שני שלישי מעלות המצלמות, ושכנו ישלם שלישי.

ב. בנידון השאלה השלישית, מכיוון שהמסתור נועד כדי שכל אחד מהם לא יזיק בראייתו לשכנו, ומאחר ואין הבדל באיסור כמה מ"ר נבנו, כי האיסור חל על האדם ולא על רכושו, לכן עליהם להתחלק בשווה בעלות המסתור.

מקורות

כתב השו"ע חו"מ (סי' קנ"ג, א) לגבי שני שכנים שיש להם חצר משותפת ורוצים לעשות כותל ביניהם כדי למנוע היזק ראייה מאחד לשני, שיבנו את הכותל בשטח שווה.

כלומר, אם רוחב הכותל הוא עשרים ס"מ, יתן כל אחד מחלקו קרקע בגודל עשרה ס"מ לכל אורך הכותל, וכן עלות בניית הכותל והמסתעף ממנה כמו המהנדס וכו' - תחול באופן שווה על שניהם למרות שלאחד יש שטח חצר כפולה מאשר לשכנו ע"כ.

לעומת זאת כתב השו"ע בחו"מ (סי' קס"א, סעיפים א, ג) שכאשר כופים את בני החצר המשותפת לבנות דלת או שער לחצר, כדי למנוע היזק ראייה או גניבות מאנשי רשות הרבים, יחלקו את עלות ההוצאות לפי הממון. כלומר, לפי הרכוש שיש לכל אחד בחצירו. ולכן מי שיש לו רכוש רב יותר, הוא מעונין לשמור על יותר ממון מאשר שכנו, ולכן ישלם יותר באופן יחסי עבור בניית הדלת והשער לחצר ע"כ.

והקשה על כך הנתיבות בביאורים (בס"ק קס"א, ס"ק א) מה ההבדל בין שתי ההלכות? ותירץ, שבנידון הראשון, שם כל אחד מהם מזיק בראייתו לשני, וחל עליו החיוב לסלק את הזיקו, ולפיכך אין שום הבדל מהו שטח החצר ושוי הרכוש, ועליהם להתחלק באופן שווה בעלות המחיצה שתמנע מכל אחד מהם מלהזיק. משא"כ בנידון השני שבס"ק קס"א, שם הנזק בא מאנשים אחרים, והדיירים עושים את הדלת והשער כדי שממנם לא ייזק מהם, לפיכך מי שהוא ניזק יותר כיוון שיש לו ממון רב יותר שיכול להיזק, הוא נצרך יותר לדלת. נמצא שהוא נהנה יותר מעשייתה, לפיכך עליו לשלם עבורה יותר כסף מאשר שותפו שנהנה פחות ממנו מעשיית הדלת. ועיין במלואי משפט, שהביא שישנם עוד מרבתינו האחרונים שהסכימו לחילוק של הנתיבות.

לאור האמור בנידון של שתי השאלות הראשונות, שם ההוצאות נועדו להשבת ולשמירת הממון מפני אנשים שרוצים להזיקו. בשאלה הראשונה, כדי לפנות שוכר שהשתלט בכח על ממנם שהוא הדירה שבבעלותם ואינו רוצה להתפנות משם. ובשאלה השנייה ההוצאות נובעות מהתקנת מצלמות כדי לשמור על ממנם מפני גנבים. לפיכך מאחר ומי שיש לו רכוש גדול יותר זקוק יותר להוצאות אלו, וגם יינה מהם יותר, כי יישמר לו ממון רב יותר, לפיכך חלוקת ההוצאות תהיה באופן יחסי לממון של כל אחד שלצורכו השקיעו הוצאות אלו. ונידון זה דומה למבואר בשו"ע בסי' קס"א לגבי צורת חלוקת השותפות בין בני החצר לגבי בניית הדלת לחצר.

משא"כ בנידון השאלה השלישית, שם שני השכנים שבנו מזיקים באופן שווה ע"י ראייתם לדירות השכנים בבניין ממול, ומחמת כך, חל חיוב נפרד על כל אחד מהם להימנע מלהזיק לשני. ולכן לא משנה כמה שטח בנה כל אחד מהם, כי המחייב את המסתור הוא האיסור להזיק, ובאיסור זה שווים שניהם. לפיכך הם יתחלקו באופן שווה בעלות המסתור שימנע מהם מלהזיק בראייתם לשכנים כמבואר בשו"ע בסי' קנ"ג.

השווה והשווה שיש לעשו וזרעו עם שאר אומות העולם ביחסם לעם ישראל

בפרשת השבוע אנו מתוודעים לראשונה להולדת יעקב ועשו, לשווה ולשווה שביניהם, ולא יכתם לנצח. וננסה בס"ד לנסות ולהבין מעט מטיב היחסים ביניהם, וההשלכה לדורות.

כתוב במד"ר בראשית (עח, טו) שרבי יהודה הנשיא בכל פעם שהיה צריך ללכת לדבר עם השלטון הרומאי ששלט בארץ ישראל, מתוקף תפקידו כנשיא ישראל, היה לומד ומעייין בפר' וישלח, והיה מקפיד שלא יתלווה עמו רומאי בדרכו. אולם פעם אחת אירע שמסיבה כלשהי לא הכין את עצמו בקריאת פר' וישלח, ובאותה הפעם התלווה אליו בדרכו רומאי, ועד שהגיע לעכו, היה צריך למכור את הסוס שרכב עליו כדי לרצות את הגוי שהתלווה אליו ע"כ. ומהראוי להתבונן במדרש זה:

א. האם המדרש בא ללמדנו מהי הדרך הנכונה להתמודד עם הגויים מכל האומות ובכל הדורות או שמעשהו של רבי יהודה הנשיא מלמדנו רק על דרכי ההתמודדות עם הרומאים, מכיוון שהם מזרע עשו?

ב. רש"י בפר' וישלח (לג, ד) בביאורו על הפסוק "ויחבקו ויפול על צוואריו וישקוהו" כותב: אמר רשב"י, הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו ע"כ. ויש להתבונן, מהיכן למד רשב"י שישנה שנאה כבושה כזאת לעשו כלפי יעקב לנצח, עד שקבע שזוהי הלכה קבועה שלא ניתן לשנותה?

וכן האם הלכה זו קיימת רק בין עשו וזרעו ליעקב וזרעו, או שהיא קיימת גם בין כל אומות העולם לזרע ישראל בכל הדורות?

ג. לכאורה כשלומדים את האמור בתורה בפר' תולדות כפשוטו, נראה שעשו שונא את יעקב רק בגלל שתי סיבות שנראות לכאורה מוצדקות מצד עשיו. א - שיעקב ניצל את מצוקת הרעב שלו שגבלה בפיקוח נפש, ושמתה אולץ למכור את בכורתו ליעקב, תמורת נזיר עדשים בלבד. ב - שיעקב לקח בערמה את הברכות שיועדו לעשו, מבלי שעשו עשה לו איזה שהוא דבר רע במשך שנים ושלש שנים שחיו ביחד. ולכאורה לולא מעשים אלו מצד יעקב, עשו היה נשאר עמו בידידות כמו שני אחים אוהבים להורים משותפים.

מהי הסיבה האמיתית שמחמתה עשו שונא ליעקב

אמנם כשנתבונן בדברי חז"ל נבחין, ששנאת עשו ליעקב אינה קשורה כלל לסיבות שפורטו, אלא יסודה באבני היסוד של הנהגת העולם ע"י הקב"ה, ומסיבות שידועות רק לו.

כתוב במדרש רבה בבראשית (סג, ו) על הפסוק (כה, כב) בתחילת פר' תולדות "ויתרוצצו הבנים בקרבה" ר' יוחנן אמר: זה רץ להרוג את זה, וזה רץ להרוג את זה. ריש לקיש אמר: זה מתיר צויו של זה, וזה מתיר צויו של זה. ופי' העץ יוסף: כל אחד משתדל לברוח מהתחברות עם השני. ר' ברכיה בשם ר' לוי אומר: שלא תאמר שרק משיצא ממעי אמו עשו נזדווג לו כלומר - ליעקב, אלא עד שהוא במעי אמו - זרתיה [פי' העץ יוסף - אגרופן] משוך כנגדו להכותו כדכתיב בתהילים (נח, ד) "זורו רשעים - מרחם". ובילקוט שמעוני (רמז ק, כב-כג) הוסיף: שבאותה שעה סמאל [שהוא שרו של

עשו בשמים] רצה להרוג את יעקב במעי אמו, אלא שעמד מיכאל [שהוא שרו של ישראל בשמים] כנגדו ורצה לשרוף את סמאל, עד שהושיב הקב"ה ביה"ד ביניהם ע"כ.

נמצאנו למדים מדברי חז"ל אלו, שעוד מרחם אדם, כבושה ועומדת שנאת עולם זו, שכל אחד רוצה להרוג את השני, ואין זו שנאה הגיונית שנוצרה מחמת ויכוח או מריבה ביניהם בהקשר לפרט מסוים, כי שורשה ומהותה של מלחמה זו קיימת גם בין שני שרי אומות אלו - בין מיכאל וסמאל, שכל אחד רוצה להרוג ולכלות את השני. נמצא שמלחמה זו אינה קשורה כלל במה שקרה בפועל בין יעקב לעשו, וגם לולא מכירת הבכורה ולקחת הברכות - עשו היה שונא את יעקב באותו אופן וצורה ומבקש להורגו עכ"פ לאחר מיתת אביו, כי הס"מ שהוא שרו - היה שולחו לעשות כך ליעקב, כשם שהוא רצה להורגו בעצמו עוד לפני שיעקב נולד.

והנה סיבת השנאה הזאת נעוצה בתפקידה של כל אומה בעולם. בעוד שתפקידו של יעקב וזרעו, מטרת קיומם בעולם הינה - להביא את העולם לתיקונו השלם ע"י לימוד התורה וקיום מצוותיה. וזה מה שיגרום את גילוי מלכות שמים בעולם, ושכל הרשעה כולה כעשן תכלה, וימלוך הקב"ה לבדו על כל בריותיו. וממילא כשהעולם יגיע לתיקונו - שוב לא יהיה לרע קיום בעולם, וכל כוחו של הס"מ וחילותיו בשמים ובארץ, יפוגו ויעלמו כלא היו.

לעומת זאת שרו של עשו ועושי דברו בעולם, שהם עשו וזרעו, ובפרט עמלק וצאצאיו, נלחמים בכל כוחם שלא יוכלו יעקב ובניו לעשות את מלאכתם נאמנה, כדי שכח הטומאה יישאר בעולם לנצח. ואדרבה כל יניקת כוחם וקיומם הוא - ממעשי הרשע שקיימים בעולם.

והנה יצירתם של יעקב ועשו הייתה זהה. שניהם נולדו מיצחק ורבקה באותה לידה, ולכן יש לשניהם את אותם הזכויות בעולם. ולכן גם ביוה"כ צריכים להביא שני שעירי עזים ששוים בגודלם כמבואר ביומא (בס): כשאחד לה' - לזכות יעקב וזרעו, והשני - כשוחד לס"מ שלא יקטרג על זרע יעקב. לפיכך המלחמה התמידית שבין יעקב לעשו מהותה - מלחמת קיום כפשוטו של שרו של עשו. כשברור לס"מ, שאם יעקב וזרעו ינצחו - הוא וחילותיו כלים מהעולם לנצח, לכן לעולם תהיה מלחמה ביניהם.

וכמו שאמרו חז"ל בילקוט שמעוני שם, ובגמ' במגילה ועוד מקומות, על הפסוק "ולאום מלאום יאמץ" ביחס לקיסריה שמסמלת את ממלכת עשו, לעומת ירושלים שמסמלת את ממלכת ישראל. שלעולם לא יהיה מצב ששתיהן תהיינה מיושבות או ששתיהן חרבות. אלא תמיד אחת מהן מיושבת והשנייה חרבה. מאחר ומלידת יעקב ועשו - לעולם תהיה מלחמת קיום ביניהם, וכשהאחד ינצח - השני יהיה משועבד לו. ולכן בימי שלמה המלך - עשו היה משועבד ליעקב. וברוב שנות הגלות בעוה"ר - יעקב משועבד לעשו.

ביאור דברי רשב"י, שלעולם עשו שונא את יעקב

לאור האמור התבאר דברי רשב"י שאמר: הלכה היא שעשו שונא ליעקב. כלומר, זהו דבר קבוע בבריאה שאינו ניתן לשינוי. מאחר והתבאר שאין המחלוקת ביניהם קשורה למעשה זה או אחר, אלא עוד בבטן אמם כל אחד רצה להרוג את השני, כי כך הורו להם השרים

הממונים עליהם בשמים. והדבר היחיד שבאמצעותו יכול יעקב לנצח את עשו ועושי דברו הוא - על ידי לימוד התורה וקיום מצוותיה. וכל התחברות או קשרי ידידות עם עשו תביא את התוצאות ההפוכות.

מדוע הקפיד הקב"ה על יעקב כשנכנע לעשי

ולכן מובן למה הקפיד הקב"ה על יעקב אבינו שהתרפס לפני עשו, כפי שנכתב בפר' וישלח, בעת שנפגשו, שיעקב השתחוה לפניו וקרא לו אדוני שמונה פעמים, כי כאמור אין שום קשר בין שנאת עשו ליעקב ורצונו להורגו, ללקיחת הברכות. ואכן התברר למפרע, שלא ההתרפסות והכניעה הזאת, ולא כל השוחד שנתן לו, זה מה שמנע מעשו להורגו. אלא בזכות שיעקב הצליח לפני כן במעבר יבוק להכניע את שרו של עשו, שאז הס"מ נאלץ לברך את יעקב כמבואר ברש"י (לב, כט) ולכן לאחר ששרו של עשו הושפל ונכנע ליעקב, לא היה מעתה לעשו כח להתמודד מול יעקב, ומסיבה זו הוא נכנע ליעקב בהוראת שרו שבשמים.

וכך גם כתוב בנביא הושע (יב, ה) "וישר אל המלאך - ויוכל, בכה ויתחנן לו". ופי' רש"י שם, שלאחר שיעקב הכניע את המלאך שרו של עשו, והוא בכה לפני יעקב והתחנן שישלחנו, וממילא כשהשר נכנע - לא היה לעשו עוד כח לנצח את יעקב, והוא נישק אותו. לפיכך טען הקב"ה ליעקב, לאחר שראית יום קודם שעזרת ליך להכניע את שרו של עשו, היה ליך כעת לסמוך בוודאות על מה שהבטחתי לך "ושמרתך בכל אשר תלך" ולא לחשוש מעצמך, שמא יגרום איזה שהוא חטא שמחמתו אני אבטל את ההבטחה הזאת. ולכן למה השפלת את עצמך והשתחוית לעשו ועוד קראת לו אדוני, וגם נתת לו שוחד.

ההוראה לדורות, כיצד להתנהג עם צאצאי עשו

אמנם מכיוון שיעקב אבינו נהג כך במלחמתו עם עשו, שמלבד תפילתו לקב"ה להינצל מעשו, הוא הרבה בהשתדלות טבעית של שוחד ופיוס. לפיכך מעשה אבות - סימן לבנים, ולכן כך היא ההוראה לדורות שזרעו של יעקב צריך לנהוג באופן הזה בעת הגלות, תמיד כשרוצה לפייס את עשו וממשיכו ע"י נתינת הרבה שוחד ממוני, כדי שימנעו מלבצע את הגזרות שהם גזרו על היהודים. וכך אכן נהגו עוד התנאים, האמוראים, וכל רבותינו בכל הדורות. אלא שנתינת השוחד לא נועדה בשום אופן כדי להתחבר עמו וליצור עמו קשרי ידידות, מלבד מה שהוכרחו לעשות. וכשם שיעקב סירב בנחרצות להתחבר לעשו למרות בקשתו ללכת עמו ביחד בדרכו לארץ ישראל, ואמר לו תירוצים שונים כמבואר בתורה באריכות בפר' וישלח (לג, יג-טו).

מהי הסיבה האמיתית שמחמתה כל אומות העולם שונאים את ישראל

והנה עד כה בארנו בס"ד את שרש מחלוקת יעקב ועשו, אולם עדיין עלינו לראות, האם שנאה זו משותפת לכל אומות העולם או שהינה נחלת עשו וזרעו בלבד.

כתוב במד"ר בראשית (סג, ט) על הפסוק "שני גויים בבטןך" - שני שונאי גויים בבטןך. כלומר, כל האומות שונאות את עשו, וכן כל

האומות שונאות את יעקב ע"כ. נמצא שחז"ל לימדו אותנו, שלעולם כל הגויים מכל אומות העולם שונאים את יעקב וזרעו. וגם כאן אין הדבר קשור כלל לסיבה טבעית טבעית מעשה מסוים שיעקב עשה נגדם, אלא היא שורשית בעצם בריאתם. ולכן גם עמם שום פעולה של קירוב והתפייסות בפניהם לא תביא להסרת שנאתם. אלא צריך רק להימנע מלהתגרות עמם. ולשחדם בכסף או באופנים אחרים כדי לבטל את הגזירות שרוצים לגזור מידי פעם לרעת היהודים.

אמנם ישנו חילוק מהותי ויסודי בסיבת שנאת אומות העולם לישראל לסיבת שנאת עשו לישראל. ויש לכך גם נפקא מינה גדולים למעשה וכדלהלן:

המקור לשנאת אומות העולם את ישראל הוא שישראל קבלו בסיני את התורה וכדברי הגמ' בשבת (טז) למה נקרא שמו סיני? - כי משם ירדה שנאת האומות לישראל ע"כ. כלומר, בעוד שנאת עשו ליעקב ומלחמתם הייתה עוד מרגע היווצרותם בבטן אמם, אולם שנאת שאר אומות העולם לישראל החלה בגלל קבלת התורה ע"י ישראל, שמיום זה ואילך ישראל הובדלו לנצח משאר האומות, ונצטוו להיות "הן עם לבדד ישכן - ובגויים לא יתחשב", מאחר ונעשו עם סגולה לה'. ולפיכך גם כלפיהם לא תעזור התקרבות חברתית מצד היהודים אליהם, כי עם ישראל הובדל מהם לחלוטין, ורק כך יוכל להתקיים. ולכן מאז מתן תורה, כל גוי שנולד בכל מקום בעולם - שונא יהודים, ואפילו אם לא ראה יהודי מימיו, ואינו יודע למה צריך לשנאותו. [למעט מקרים בודדים שישנם "חסידי אומות העולם"]

לפיכך כשראו חז"ל במהלך שנות הגלות שיהודים מתקרבים יותר מידי לגויים, מיד גזרו על איסור אכילת פת נכרי, ובישולי הגויים, ועל שתיית יין שגוי נגע בו, ואפילו אם ידוע שהגוי אינו עובד עבודה זרה, כדי שניבדל מהם באופן המרבי, מלבד ההכרח לצורך הפרנסה הקיומית, כדי ששום יהודי לא יגיע בכל דרך שהיא להתחתן עמם ר"ל. לפיכך כוונת רבי יהודה הנשיא שלא יתלווה אליו גוי בדרכו, כוונתו לכל הגויים, כי כולם שונאי ישראל וחפצים ברעתו ובלקיחת כספו וחייו.

מהו ההבדל המעשי בין שנאת עשו לשנאת שאר אומות העולם לישראל

אמנם למרות שהתבאר שמיום קבלת התורה כל אומות העולם שונאים את ישראל, אבל עדיין ישנו הבדל מהותי בין עשו וזרעו לשאר אומות העולם. כי לגבי שאר אומות העולם, למרות שנאתם לישראל, אין להם רצון להרוג יהודי אם הוא נמצא בארץ אחרת, ובמקום אחר שאינם גרים בו. וגם לעתיד לבוא הם לא ימחו מהעולם, אלא יהפכו להיות משרתים של בני ישראל, וכלשון הנביא ישעיהו (מט, כג) "והיו מלכך - אומניך, ושרותיך - מנקיותיך" ע"כ. ולכן בכל הגלויות ובכל המדינות הם הרעו ליהודים רק כשהיו במדינתם או במדינות שנכבשו על ידם, אבל כשהיהודים היו במקומות אחרים, למרות שנאתם אליהם - הם לא פעלו להרע להם ולהורגם.

משא"כ עשו וצאצאיו כמו עמלק, רומי, הנצרות ושלוחיה שהינם מזרעו, שאפו ושואפים גם בימינו לכלות את ישראל בכל מקום שיהודי נמצא בעולם, ואפילו אם לא יהיה במקומם. כמו עמלק שבא להילחם עם ישראל כשיצאו מצרים והגיע ממרחק של ארבע

